

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання
історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту історії, права
та міжнародних відносин

Олександр ЖУКОВ

«28» серпня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ
(XVIII-XIX ст.)**

**Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 014 Середня освіта (Історія)
Освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)**

**Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мова навчання українська**

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права та
міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.

Голова Світлана МОЦАК,
кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2025

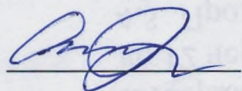
Розробник:

Михтуненко В.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Моцак С.І., к. пед. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Бакалавр	Обов’язкова
		Рік підготовки:
		3-й
		Семестр
6-й		
Лекції		
20 год.		
Практичні, семінарські		
26 год.		
Лабораторні		
-		
Самостійна робота		
72 год.		
Консультації:		
2 год.		
Вид контролю: залік		
Загальна кількість годин - 120		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія країн Центральної та Східної Європи (XVIII – XIX)» є фундаментальною історичною дисципліною. Мета дисципліни – спираючись на методологічні принципи історичної науки, використовуючи найновіші здобутки історіографії, сформувані у студентів-істориків знання про головні етапи та події в історії народів Центрально-Східної Європи в XVIII – XIX ст.

Навчальна дисципліна «Історія країн Центральної та Східної Європи (XVIII – XIX)» входить до переліку вибірових компонентів освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі історії, правознавства та методики навчання, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних і професійні (фахові) компетентностей:**

ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 6. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 9. Здатність використовувати знання державної та іноземної мови в освітній діяльності.

ЗК 10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ПК 1. Здатність використовувати методологію історії як науки.

ПК 2. Здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки.

ПК 3. Здатність ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації, будувати усні й письмові висловлювання щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.

ПК 7. Здатність застосовувати пошук, аналіз та розуміння архівних матеріалів, дискутувати про минуле в політичному й культурному аспектах.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* формування у студентів когнітивної, соціокультурної, професійної компетентності; виробити у здобувачів вміння

аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, оцінювати найважливіші події та явища слов'янської історії в контексті світової;

- *когнітивно-освітня мета*: розглянути основні соціальні, економічні, політичні, етно-конфесійні та культурні процеси в центральноєвропейському та східноєвропейському регіонах, проаналізувати труднощі, здобутки та специфіку в процесі формування державності місцевих народів.;

- *професійна мета*: поглибити знання студентів про історію слов'янських народів в період Нового часу, розглянути характерні риси притаманні слов'янським державам, засвоїти головні поняття та терміни;

- *виховна мета*: формування культурологічних знань студентів, вивчення основ духовної культури суспільства, що сприяють розвитку спостережливості, критичного мислення, самостійності в висловлюваннях, гуманістичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Виходячи з методологічних та пропедевтичних функцій дисципліни «Історія країн Центральної та Східної Європи (XVIII – XIX)» її вивченню передуює опанування навчальних дисциплін: Історія середніх віків, Нова історія країн Європи та Америки. Навпаки, опанування історії країн Центральної і Східної Європи є передумовою успішного вивчення інших історичних дисциплін.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРЗ 1. Знати історичну термінологію й наукову періодизацію історичних процесів.

ПРЗ 2. Знати та розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки.

ПРЗ 4. Знати та розуміти історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.

ПРУ 1. Уміти використовувати новітні методологічні підходи у навчальній та професійній діяльності: цивілізаційний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, багатofакторний.

ПРУ 2. Уміти орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками.

ПРУ 3. Уміти працювати з джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел.

ПРУ 10. Добирати міжпредметні зв'язки курсів історії в базовій середній школі відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Суспільствознавство».

ПРК 2. Творчо використовувати теорії й досвід у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.

ПРА 1. Пояснює та аналізує суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.

ПРА 2. Характеризує об'єктивно й неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль						ІНДЗ	Разом	Загальна сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6			100
Поточний контроль								
8	8	8	8	8	8	12	60	
Контроль самостійної роботи								
6	6	6	6	6	5		40	

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни «Історія країн Центральної та Східної Європи (XVIII – XIX)» здійснюється шляхом проведення контрольних заходів, які включають поточний, підсумковий модульний, підсумковий семестровий контроль. Рівень навчальних досягнень здобувачів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль передбачає усні відповіді здобувачів на теоретичні питання семінарських занять, виконання тестових завдань та самостійних робіт.

Підсумковий модульний контроль передбачає виконання контрольних робіт змістового модулю.

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю є залік.

Особливу увагу при опануванні змісту навчальної дисципліни «Історія країн Центральної та Східної Європи (XVIII – XIX)» приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **48 балів:** участь у семінарах – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань.

- **12 балів:** підготовка індивідуального творчого завдання (презентації, рейтингів керівників, історичної передвиборчої компанії, слоганів правління тощо).

- **40 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе тощо.

Разом – 100 балів.

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
8	Здобувач вищої освіти у повному обсязі опрацював матеріал (на належному рівні сформовані знання); упевнено оперує набутими знаннями; аналізує їх, робить власні висновки, здатен відповісти на питання, яке вимагає критичного мислення.
6	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє матеріалом (на достатньому рівні сформовані знання та вміння); аналізує його, робить відповідні висновки, уміє логічно висловити своє ставлення до отриманої інформації. Може відповісти на додаткове питання.
4	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє матеріалом (на достатньому рівні сформовані знання), може дати відповідь на додаткове питання у межах вивченої теми. Однак, не може навести приклад при розкритті змісту певного поняття
2	Здобувач вищої освіти не засвоїв всього програмового матеріалу, допускає незначні помилки, відповідає невпевнено, не завжди адекватно використовує терміни та поняття.
1	Здобувач вищої освіти не засвоїв значної частини програмового матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє поняттєвим апаратом
0	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд. Відсутність на занятті.

4.2 Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	- студент упевнено оперує обсягом навчального матеріалу і застосовує його для розв’язання проблем; - самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; - може характеризувати та аналізувати історичну інформацію; - співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації історичної науки; - знає історіографію розглядуваних проблем; - студент виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати матеріал, наводити чисельні приклади; - вільно користується тематичними картами; - розуміє основні тенденції розвитку історичних проблем слов’янства;
82 - 89	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - дає загальну характеристику подій (причини, наслідки, значення); - встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв’язки між ними;
74 - 81	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - не достатньо повно дає характеристику подій (причини, наслідки, значення); - на посередньому рівні встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв’язки між ними;
64 - 73	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки;

	- визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стислу характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
60 - 63	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стислу характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
35-59	коли студент дуже слабо володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - впізнає постать чи подію лише за детальним описом; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так – ні”);
1 - 34	- коли студент зовсім не володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - не впізнає постать чи подію; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так – ні”);

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Історія країн Центральної та Східної Європи (XVIII – XIX)» можуть бути:

- усне опитування. Здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;
- самостійні роботи. Здійснюється за допомогою письмових робіт. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);
- проектні завдання. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань; розв'язання кейсів, ситуативних завдань.
- контрольна робота залікового модуля (залік).

Засоби діагностики результатів навчання мають на меті критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, уміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності.

Питання для самоконтролю:

1. Політична, соціокультурна та ментальна суть палацових переворотів Російської імперії 20-40 рр. XVIII ст. Палацовий переворот 29 січня 1725 р.
2. Національно-визвольних рух у Польщі у 1820 – 1830-х рр. Листопадове повстання 1830 – 1831 рр. та його геополітичні наслідки.
3. Сербія під владою Австрійської імперії. Участь сербів у австро-турецьких війнах у першій половині XVIII ст.
4. Внутрішня політика Катерини II (1762-1773 рр.)
5. Перше сербське повстання 1804-1815 рр.
6. Політичне становище Болгарії у складі Османської імперії XVIII ст. Боротьба за самостійність Болгарської церкви.
7. «Неосвічений абсолютизм» Павла I в Російській імперії (1796 – 1801 рр.) Палацовий переворот 11- 12 березня 1801 р.
8. Громадянська війна в Російській імперії в 1773-1775 рр. Передумови, провісники, перебіг та соціальні наслідки.
9. Просвітницький абсолютизм на хорватських землях: політичні та соціокультурні наслідки.
10. Внутрішня політика в Російській імперії доби правління Єлизавети Петрівни. Розширення прав і привілеїв дворянства.
11. Друге сербське повстання 1815 року. Мілош Обренович. Боротьба Сербії за автономію.
12. Словацьке національне повстання 1813 року. Антифеодална боротьба в Словаччині у 1818-1820 рр.
13. Особливості розвитку Словенії у складі монархії Габсбургів у XVIII ст.
14. «Польська визвольна революція» під керівництвом Т. Костюшка.
15. Російсько-французька війна 1812 р. Передумови та військово-політичні події у сучасній науковій інтерпретації.
16. Чорногорія наприкінці XVII – XVIII ст. Династія Негошей.
17. Аграрна політика уряду Миколи I. Кодифікація законів.
18. Двірцевий переворот 1762 року. «Освічений» абсолютизм Катерини II його особливості та реальна суть.
19. Абсолютизм Олександра I. Реформи в галузі державного управління. Діяльність М. Сперанського.
20. Російсько-турецька війна 1877-1878 рр. та її наслідки для Болгарії.
21. Криза феодалізму й реформа 1861 року.
22. Російська імперія в системі міжнародних відносин в XIX ст. - на початку XX ст.
23. Участь південнослов'янських народів в революції 1848 року
24. Значення російсько-турецької війни 1877 –1878 рр. для звільнення від поневолення балканських слов'янських народів.

25. Отримання незалежності Сербським князівством, проголошення королівства, внутрішньополітична боротьба в останній чверті XIX – на початку XX ст.

26. Роль бана Єлачіча в отриманні автономних прав хорватами.

27. Наслідки поразки повстання 1863 р. в Королівстві Польському.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Історія країн Центральної та Східної Європи (XVIII – XIX)» складається з одного модуля, в якому висвітлюється закономірності та специфіка найважливішого періоду державотворення в історії народів Центральної та Східної Європи в XVIII – XIX ст.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Модуль 2. СЛОВ'ЯНСЬКІ КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ В XVIII - XIX СТ.

Тема 1. Соціально-економічний та політичний розвиток Росії в XVIII ст. – XIX ст.

Перетворення Московської держави на Російську імперію. Політика Петра I. Палацеві перевороти як фактор політичного життя Росії. Внутрішня та зовнішня політика (Катерини I, Петра II, Анни Іонівни, Єлизавети Петрівни, Петра III, Катерини II). Фаворитизм як явище в XVIII ст. Зміцнення станового поділу. Селянська війна під приводом О. Пугачова. Зовнішня політика Російської імперії (російсько-турецькі війни 1768 – 1774 та 1787 – 1791 рр.; участь Росії у війнах з революційною Францією). Внутрішня та зовнішня політика Олександра I. Дворянський революційний рух. Внутрішня та зовнішня політика Миколи I 1825-1855 рр. Зростання опозиційних настроїв в російському суспільстві. Селянський рух. Коливання політичного курсу Олександра II. Проблеми реалізації реформ 60-70-х рр. Соціально-політична криза на межі 70–80-х рр. XIX ст. М.Т. Лоріс-Меліков та його програма. Вбивство Олександра II. «Цар-визволитель» в оцінках істориків та сучасників. Спроба модернізації Росії. Олександр III і Маніфест про непорушність самодержавства. Міністерство М.П. Ігнатієва. Курс уряду на контрреформи. Микола II і проведення консервативно-охоронної політики. Російсько-японська війна 1904 - 1905 рр.

Тема 2. Польські землі в XVIII – XIX ст.

Війна Речі Посполитої з Туреччиною. Північна війна. Початок економічного занепаду Речі Посполитої. Зовнішня політика і війни другої половини XVII - початку XVIII століття. Ідеологія «бастіону християнства». Саксонська династія. Спроби реформування польської державності. Реформи 1760-х років. Станіслав Август. Барська конференція. Перший поділ Речі Посполитої. Економічне і культурне відродження 1770-1780-х років. Чотирирічний сейм. Конституція 3 травня 1791 року. Торговицька конференція. Другий поділ Речі Посполитої. Повстання Костюшко. Третій розділ. Причини занепаду Польської держави. Проголошення князівства (герцогства) Варшавського 1807 р. Венський конгрес і визначення польських кордонів в 1815 р. Польські землі в 1815-1830 рр. Конституція Царства Польського. Національна боротьба поляків в 1830-1864 рр. Польські землі у другій половині XIX ст. у складі Австро-Угорщини. Економічний розвиток та соціальні зміни у польському суспільстві Королівства Галичини і Лодомерії. Польські землі у другій половині XIX ст. у складі Німецької імперії. Економічний розвиток та соціальні зміни у Великому князівстві Познанському. «Культуркампф» – боротьба за культуру 1871–1878 рр. Суспільно-політичні програми і рухи. Німецька колонізація. «Гаката». Діяльність Олександра Вельопольського. Січневе повстання 1863–1864 рр., його значення та наслідки. Відображення повстання у мистецтві та свідомості поляків. Польська еміграція. Ідея органічної праці. Суспільно-політичні програми і рухи. Революція 1905–1907 рр. в Росії і на польських землях. Розвиток освіти, науки і культури.

Тема 3. Чехія та Словаччина в XVIII – XIX ст.

Розорення Чехії у часи війни за австрійську спадщину. Об'єднання чеського війська і фінансів із загально австрійськими. Втрата Чехією своїх особливих центральних урядових закладів. Бюрократизація і централізація управління. Семилітня війна. Втрата Сілезії. Економічна політика уряду Марії-Терезії. Селянські рухи. Повстання 1775 року. Обмеження кріпосного права. Заборона вотчинним судам засуджувати селян до смертної кари. Правління Йосифа II. Видання патенту про ліквідацію обмежень особистої свободи. Відміна кріпосного права. Патент про свободу віросповідання і підлеглість церкви державі. Подальша централізація і бюрократизація управління. Ліквідація сеймових комітетів. Указ 1788 року про відміну періодичності скликання сеймів. Заснування загального апеляційного суду. Періодизація чеського національного відродження. Культурно-громадський рух у Чехії, його початковий характер. Утворення товариств: Землеробське

товариство, Королівське учене товариство. Пожвавлення національних почуттів і свідомості. Головні діячі чеського національного відродження: Й. Югман, В. Гаск, Ф. Палацький, П. Шафарик, Я. Коллар, Ф. Челаковський, К. Гавличек-Боровський. Переродження «освіченого абсолютизму» в консервативну монархію. Правління імператора Франца II. Політична діяльність міністра закордонних справ і канцлера уряду князя К. Меттерніха. Правління імператора Фердинанда I. Промисловий переворот у Чехії та його етапи. Поява машинного виробництва, парових двигунів, утворення нової транспортної системи. Урбанізація та її особливості в Чехії. Повільний розвиток капіталістичних відносин у сільському господарстві, збереження феодальних пережитків. Революція 1848 – 1849 років у Чехії. Перетворення чеських земель в «промислову майстерню» Австро-Угорщини. Національний рух і політична ситуація в Чехії на зламі століть. Посилення чеських елементів в державному управлінні. Національно-політична боротьба в 80-90 рр. XIX ст. Виникнення нових партій. Політична діяльність І. Масарика. Чеська соціал-демократія.

Тема 4. Сербія та Чорногорія, Боснія та Герцеговина у XVIII – XIX ст.)

Причини, передумови та хід першого сербського повстання. Російсько-турецька війна 1806 – 1812 років та її вплив на розгортання подій у Сербії. Перемир'я 1807 року. Формування сербських органів державного управління – Урядової ради Сербської. Загострення суперечностей між повстанськими ватажками. Ослаблення єдності в сербському повстанському таборі. Зміна співвідношення сил великих держав — Австрії, Франції та Росії. Бухарестський мир з Османською імперією та його значення для Сербії. Наступ Туреччини на Сербію в 1813 році, відновлення контролю над сербськими територіями, розправа з учасниками повстання. Друге сербське повстання. Початок руху в 1815 році. Діяльність М. Обреновича. Тактика переговорів. Позиція Росії у сербському питанні. Здобуття Сербією автономії. Хатішериф від 10 грудня 1838 року. Протистояння князя і уставобранителів. Зміна правлячої династії. Правління Олександра Карагеоргієвича (1843 – 1858 роки). Поглиблення суперечностей у Сербії в 50-ті роки. Рішення Паризького конгресу по сербському питанню. Обрання князем М. Обреновича. Реформи системи державного управління. Прийняття Конституції 1869 року та проголошення у Сербії конституційної монархії. Значення Скупщини, Державної Ради у системі органів влади та суду. Сербо-турецькі війни 1876 – 1878 рр. Створення Балканського союзу. Регентство і Конституція Сербії 1869 р. Східний криза 1875-1878 рр. Сербо-турецькі

війни. Визнання незалежності сербської держави. Основні проблеми розвитку Сербії в 1878-1914 рр. Радикальний рух і становлення політичних партій в Сербії. Криза режиму короля Мілана Обреновича. Конституція 1888 р Радикали при владі. Правління Олександра Обреновича (1893-1903). Економічна і політична ситуація в королівстві Сербія.

Становище в Чорногорських землях у XVIII столітті. Васальна залежність від Порти. Економічна і суспільна відсталість краю. Формування централізованої держави. Заснування у 1713 році єдиного загальнодержавного суду. Роль православної церкви і Цетинських митрополитів. Діяльність інституту губернаторства, Загальночорногорського збору, Скупщини. Рід Петрович-Негошів у Чорногорії. Політика Петра I Негоша (1782 – 1830) на посилення централізації й удосконалення державного устрою. Ухвалення "Законника чорногорського та Бродського" у 1798 році. Контакти з Росією. Правління владики Петра II Негоша (1830 – 1851 роки). Адміністративні, військові, податкові реформи. Правління Данила Петрович-Негоша (1851 – 1869 роки). Участь чорногорців у російсько-турецькій війні (1877 – 1878). років та визнання Чорногорії незалежним князівством. Берлінський трактат про чорногорське питання. Чорногорія в 1878-1914 рр. Внутрішня і зовнішня політика князя Миколи.

Тема 5. Національно-визвольна боротьба болгарського народу (XVIII – XIX ст.)

Політичне та економічне становище Болгарії. Політична анархія на межі XVIII та XIX століть. Гайдуцький рух. Участь болгар у визвольних змаганнях сербського і грецького народів і в російсько-турецьких війнах. Антитурецькі змови і виступи 30 – 50-х років XIX століття. Аграрна реформа 1834 року і ліквідація спахійської системи землеволодіння. Розвиток міст. Ремісниче виробництво. Розширення товарного господарства і становлення ринкових відносин. Формування національної буржуазії. Культурно-національний рух у Болгарії. Роль монастирів, як духовних осередків. Келійні школи. Проникнення просвітницьких ідей у болгарське середовище. Загроза елінізації. Паїсій Хілендарській. Софроній Врачанській. «Рибний буквар» П. Берона. Роль Ю. Венеліна у національному пробудженні болгар. В. Априлов. Створення світської школи. Боротьба за незалежну церкву. Перші виступи грецьких владик у 30 – 40-ві роки XIX століття. Нова хвиля боротьби за болгарську національну церкву наприкінці 50-х – на початку 1860-х років. Самочинне відокремлення болгарської церкви від Константинопольської патріархії. Рух за об'єднання з Римом і виникнення греко-католицької церкви. Султанський фірман 1870 року та утворення

незалежного болгарського екзархату. Наслідки церковної боротьби. Російсько-турецька війни 1877 – 1878 років та участь у ній болгарських добровольців. Сан-Стефанський мирний договір і Берлінський трактат у долі Болгарського народу. Князівство Болгарія та Східна Румелія в 1879-1885 рр. Політичне життя в Князівстві. Протистояння лібералів і консерваторів. «Режим повноважень» 1881-1883 рр. Перегрупування політичних сил в Князівстві. Східна Румелія в 1879-1885 рр. Процес об'єднання Східної Румелії з Князівством Болгарія. Оформлення Балканського союзу. «Болгарський криза» 1886-1887 рр. Внутрішньо- і зовнішньополітичне становище Болгарії в 1887-1908 рр. Зміцнення її суверенітету. Проголошення незалежності Болгарії. Економічний розвиток Болгарії в 1878-1900 рр.

Тема 6. Південнослов'янські землі під владою Австрії в XVIII – XIX ст.

Становище хорватських земель у 90-ті роки XVIII століття. Проблема Славонії у тривалій суперечці поміж Угорщиною і Хорватією. Створення в 1786 році на хорватських землях Угорського примор'я. Далмація під владою Венеції. Дубровницька республіка – фактично самостійна під верховною владою султана. Істрія поділена на австрійську та венеціанську частини. Відновлення Конституції в 1790 році на теренах Хорватії. Визнання Хорватією Угорської Намісницької ради. Сабор, бани їх роль у хорватських землях. Становище хорватських земель у період наполеонівських воєн. Створення у 1813 році Триєдиного королівства Хорватії, Славонії і Далмації. Далмація у складі монархії Габсбургів. Сабор 1827 року та його рішення. Пожвавлення шкільної справи у Хорватії. Королівська академія наук у Загребі. Ілліризм (1835 – 1847) як етап хорватського національного відродження. Політична лінія хорватів у революції 1848 – 1849 років. Австрославізм. «Вимоги народу» - документ сформульований скупщиною та його основні положення. Ідея скликання Слов'янського з'їзду (весна 1848). Створення південнослов'янської секції та її вимога об'єднання Хорватії, Славонії, Далмації і Сербської Воєводини у федеральну одиницю монархії. Сабор 5 червня 1848 року та його рішення. Прихід до влади Франца Йосифа (1848 – 1916). Березнева конституція 1849 року – знято питання про Далмацію. Створення незалежної хорватської церкви – уведення архієпископства у Загребі (1852). 1851 рік – відміна конституції 1849 р., встановлення режиму відкритого абсолютизму. Реформи 50-х-60-х рр. в Австрійській імперії і Хорватія. Хорватсько-угорська угода 1868 р. Ліберальні перетворення 1870-х рр. в Хорватії. Правління бана Куен-Хедерварі і наступ реакції (1883-1903 рр.).

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
СЛОВ'ЯНСЬКІ КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ В XVIII СТ. - XIX СТ.						
Тема 1. Соціально-економічний та політичний розвиток Росії в XVIII ст. – XIX ст.	22	4	6			12
Тема 2. Польські землі в XVIII – XIX ст.	18	2	4			12
Тема 3. Чехія та Словаччина в XVIII – XIX ст.	18	2	4			12
Тема 4. Сербія та Чорногорія, Боснія та Герцеговина у XVIII – XIX ст.	20	4	4			12
Тема 5. Національно-визвольна боротьба болгарського народу (XVIII – XIX ст.).	20	4	4			12
Тема 6. Південнослов'янські землі під владою Австрії XVIII – XIX ст.	20	4	4			12
	2				2	
Усього годин за рік	120	20	26		2	72

7.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Соціально-економічний та політичний розвиток Росії в XVIII ст. – XIX ст.	4
2	Польські землі в XVIII – XIX ст.	2
3	Чехія та Словаччина в XVIII – XIX ст.	2
4	Сербія та Чорногорія, Боснія та Герцеговина у XVIII – XIX ст.	4
5	Національно-визвольна боротьба болгарського народу (XVIII – XIX ст.).	4
6	Південнослов'янські землі під владою Австрії XVIII – XIX ст.	4
Разом		20 год.

7.4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Соціально-економічний та політичний розвиток Росії в XVIII ст. – XIX ст.	6
2	Польські землі в XVIII – XIX ст.	4
3	Чехія та Словаччина в XVIII – XIX ст.	4
4	Сербія та Чорногорія, Боснія та Герцеговина у XVIII – XIX ст.	4
5	Національно-визвольна боротьба болгарського народу (XVIII – XIX ст.).	4
6	Південнослов'янські землі під владою Австрії XVIII – XIX ст.	4
Разом		26 год.

7.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Соціально-економічний та політичний розвиток Росії в XVIII ст. – XIX ст.	12

2	Польські землі в XVIII – XIX ст.	12
3	Чехія та Словаччина в XVIII – XIX ст.	12
4	Сербія та Чорногорія, Боснія та Герцеговина у XVIII – XIX ст.	12
5	Національно-визвольна боротьба болгарського народу (XVIII – XIX ст.).	12
6	Південнослов'янські землі під владою Австрії XVIII – XIX ст.	12
Разом		72 год.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Андрущенко І., Андрущенко Б., Шумлянська Н. Історія Польщі. Київ: Арій, 2017. 144 с.
2. Блек Дж. Історія світу від найдавніших часів до сьогодення; пер. з англ. О. Буйлова. Х.: Віват, 2021. 256 с.
3. Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. 346 с.
4. Вітенко М. Д. Історія Чехії: Навчально-методичний посібник для студентів. Івано-Франківськ. 2016. 40 с.
5. Жихарева Т.Л., Плиско Л.М. Історія Російської держави: навч. посіб. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2012. 580 с.
6. Історія країн світу та міжнародні відносини в Новий час : навчально-методичний посібник / за заг. ред. проф. Й.М. Шкляжа. Миколаїв : Іліон, 2014. 648 с.
7. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 2017. 464 с.
8. Невілл Ф. Історія Балкан. Болгарія, Сербія, Греція, Румунія, Туреччина. Від становлення держави до Першої світової війни. Лондон. 2018. 320 с.
9. Орлов А. С., Георгієв В. А., Георгієва Н.Г., Сивохина Т. А. Хрестоматія з історії Росії з найдавніших часів до наших днів. Навчальний посібник. Москва: «Проспект», 2003. 589 с.
10. Польща у кінці XIX - першій половині XX століття: Колективна монографія / гол. редактор Горохівський П. І. Умань: ПВКП АЛМІ, 2018. 308 с.

11. Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи. Острог. 2011. 220 с.
12. Священко З. Історія Росії XVIII - початку XX століття : Навч. посіб. Умань: ПП Жовтий О.О, 2012. 558 с.
13. Цехмістро Н.Я. Історія слов'янських народів. Полтава. 2012. 245 с.
14. Червінський М. Хорватія. Історія, культура, ідеї. Краків. 2020. 234 с.
15. Яровий В.І. Хрестоматія з історії західних і південних слов'ян (Нова доба): Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавець Олег Філюк, 2016. 348 с.
16. Александр А. Л. История Срба I. Белград: АТЦ, 2017. 420 с.
17. Bushkovitch Paul A Concise History of Russia. New York: Cambridge University Press, 2012. 518 p.
18. Frederick B. Chary The History of Bulgaria. Westport: ABC-CLIO, 2011. 210 p.
19. Kappeler A. The Russian Empire. A Multi-ethnic History. London: Routledge, 2001. 480 p.
20. Kučera Martin. Kultura v českých dějinách 19. století: ke zrodu, genezi a smyslu avantgard. Praha: Academia, 2011. 619 s.
21. Hlavačka M. České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době. Praha: Historický ústav, 2016. 476 s.
22. Harris R. Dubrovnik: A History. Saqi, 2006 p. 504 p.
23. Klápště J., Šedivý I. Dějiny Česka. 1.vyd. Praha: NLN, 2019. 349 s.
24. Ławniczak A. Krótka historia polskiego sformalizowanego konstytucjonalizmu. Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze, 2016. № 7. S. 21-37.
25. Pánek J, Tůma O. A History of the Czech Lands. Prague: Karolinum Press, 2019. 650 p.
26. Riasanovsky N., Steinberg M.D. A History of Russia. Oxford University Press, Oxford, 2011. 752 p.
27. Sebag Montefiore S. The Romanovs: 1613–1918. Knopf Doubleday Publishing Group, 2016. 784 p.
28. Stallaerts R. Historical dictionary of Croatia. The scarecrow press. 2010. 452 p.
29. Stroynowski A. Poszukiwanie łagodnej rewolucji Sejmu Wielkiego. Przegląd Nauk Historycznych. 2017. No. 16. P. 429–443.

Додаткові:

1. Бремер Т. Церква та імперія. Нариси історії російського православ'я. К.: Дух і літера, 2018. 264 с.

2. Віднянський С. Новітня історія країн Центрально-Східної Європи у наукових працях співробітників Інституту історії України НАН України. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2012. Вип. 21. С. 9-36.
3. Гайдай Д. Ю. Становлення незалежної Чорногорії: у пошуках ідентичності. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2014. Вип. 4-5. С. 377-392.
4. Дильонгова Г. Історія Польщі, 1795-1990. Київ: Києво-Могилянська акад., 2007. 239 с.
5. Дячок В.В. Польська та українська еліти в умовах Другого поділу Речі Посполитої. VIII Ukrainian-Polish Scientific Dialogues: Conference Proceedings. International Scientific Conference. 2019. С. 41-44.
6. Земовіт Щ. Республіка перемагає. Альтернативна історія Польщі. Краків: Знак Горизонт. 2013. 280 с.
7. Каппелер А. Нерівні брати. Українці та росіяни від середньовіччя до сучасності; пер. з нім. Чернівці: Книги – XXI, 2018. 320 с.
8. Кравчук О. Національна політика президента Чехословаччини Т. Г. Масарика у другій половині 1920-х рр. Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. 2017. Вип. 6. С. 318-333.
9. Литвин М.Р. Коротка історія Польщі: інструмент формування національної пам'яті. Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2019. Вип. 12. С. 209-211.
10. Пенчев А. Чудова книга про болгарських правителів. Софія: ПАН, 2013. 240 с.
11. Плехій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні / пер. з англ. Харків: Фоліо, 2019. 308 с.
12. Філатова О. Поділи Речі Посполитої. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Історичні науки. 2019. Вип. 5. С. 104-177.
13. Снайдер Т. Криваві землі: Європа поміж Гітлером та Сталіним: монографія / Тимоті Снайдер. Київ: Грані-Т, 2011. 448 с.
14. Україна-Русь vs Московія: настільна книга. Навчальний посібник. Крамар С.І. Хмельницький: ТзОВ «Поліграфіст», 2019. 240 с.
15. Иречек К. История на българите. София: Исток Запад, 2015. 936 с.
16. Čedomir Antić. The history of Serbia. Copyright: Laguna, 2018. 280 с.
17. Dariusz B., Maciej L., Tomasz B. Ilustrowane dzieje Polski. Poznań: Publicat, 2008. 131 p.
18. Eskridge-Kosmach A. The Russian-Turkish War of 1877–1878 and the Attitude of Russian Society (Based on Memoirs, Diaries, and the Epistolary Heritage of Contemporaries). The Journal of Slavic Military Studies. 2016. P. 29.

19. Szczerek Ziemowit. Rzeczpospolita zwycięska. Alternatywna historia Polski. Kraków: Znak Horyzont, 2013. 280 p.
20. Topolski Jerzy. Historia Polski. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie sp. Z o.o., 2015. 435 p.
21. The Peaks of the Balkans Trail (Through Prokletije). Cicerone Press Limited. 2017. 165 p.

Інформаційні ресурси:

1. Інститут історії України НАН України: <http://www.history.org.ua>.
2. Інститут археології Національної Академії наук України: <http://www.iananu.kiev.ua>
3. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України: <http://www.ipiend.gov.ua>.
4. Європейська історія – <http://library.byu.edu/~rdh/>.
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

1. Робоча початкова програма курсу.
2. Опорні конспекти лекцій.
3. Навчальні аудиторії, які обладнані для проведення лекційних і семінарських занять.
4. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, екран.
5. Ілюстративні матеріали;
6. Набір схем та таблиць, що відображають основні параметри регіонів світу.